

1. melléklet a 20/2021. (III. 17.) önkormányzati rendelethez

Kérelem emléktábla állításához

KÉRELMEZŐ ADATAI	
Név	Budapesti Történeti Múzeum Dr. Csorba László, főigazgató
Cím: Telefonszám	1014 Budapest, Szent György tér 2. +36 1 487 8800
Kapcsolattartó: Telefonszám	Dr. Szerdahelyi Márk +36-20-222-7709
E-mail cím	szerdahelyi.mark@btm.hu
Megörökiteni kívánt személy, szervezet vagy esemény megnevezése	László Mária emléktábla elhelyezése
Kihelyezés pontos címe	1074 Budapest, Dohány u. 76. hrsz.: 33679
CSATOLT MELLÉKLETEK	
Méretarányos látványterv	1. számú mellékletben
Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének igazolása a tervezett szöveg helyességéről	2. számú mellékletben
Az emléktáblán címzettként szereplő személyek, szervezetek szakmai munkásságának rövid leírása	3. számú mellékletben
Az emléktábla címzettje közeli hozzátartozójának, örökösének hozzájáruló nyilatkozata	4. számú mellékletben
Amennyiben az emléktábla művészeti alkotásnak minősül, úgy a műalkotás művészi értékére vonatkozó szakvélemény a Budapesti Történeti Múzeum Budapest Galériától.	5. számú mellékletben

Budapest, 2024. október 15.

Budapesti Történeti Múzeum

Dr. Csorba László
főigazgató

Tartalomjegyzék

1. számú melléklet

Méretarányos látványterv

2. számú melléklet

Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének igazolása a tervezett szöveg helyességéről

Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet szakvéleménye

3. számú melléklet

Az emléktáblán címzettként szereplő személyek, szervezetek szakmai munkásságának rövid leírása
László Mária szakmai munkásságának rövid leírása

Cigányságkutató Intézet – Romano Instituto Alapítvány szakmai munkásságának rövid leírása

4. számú melléklet

Az emléktábla címzettje közeli hozzátartozójának, örökösének hozzájáruló nyilatkozata

Cigányságkutató Intézet – Romano Instituto Alapítvány nyilatkozata

Országos Roma Önkormányzat nyilatkozata

5. számú melléklet

A műalkotás művészi értékére vonatkozó szakvélemény a Budapesti Történeti Múzeum Budapest Galériától

6. számú melléklet

Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodó Zrt. Vagyon hasznosítási Igazgatóságának hozzájárulása

1. számú melléklet
Méretarányos látványterv

László Mária emléktábla műleírása és látványterve

1074 Budapest VII. ker. Dohány utca 76.

Látványterv (a tábla színe - vörösréz zöld oxidja - a képen jelképes, a színt anyagmintán tudjuk bemutatni)

Koncepció: A hiány, mint a megemlékezés alapvető szempontja a negatív formákkal való ábrázolást teszi indokolttá.

Anyaga: vörösréz

Mérete: 90 cm magas x 60 cm széles x 0.2 cm vastag vörösréz tábla.

Patinázás: Az időjárásnak és a vörösréz kémiai tulajdonságának megfelelően az emléktábla közepvilágos zöld patinát kap, ami elüt a homlokzat színétől, s az áttört betűk olvashatóságát segíti, természetesen az időjárás függvényében.

Ábrázolás: A portré lézerrel vágott negatív formákból ábrázolja László Mária karakterét. A szöveg is ugyanazzal a technikával, lézerrel kivágott "áttört" negatív betűkből lett összeállítva.

A név és a szöveg Dinnext stencil betűtípusból lett szerkesztve sorkizárással.

Azért, hogy a lézervágás során fellépő hő ne olvassa el a vékony áttöréseket, 2 mm vastag tábla lehetett a maximális vastagság.

Külön grafikus segítségére volt szükség, hogy át tudjuk alakítani a betűtípust, megvastagítva a betűk felépítésének egyes elemeit, kikerülve a lézer-vágásnál fellépő hőt a vékony formák védelme érdekében.

2. sz. melléklet

**Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi
Intézetének igazolása a tervezett szöveg helyességéről**

**Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi
Intézet szakvéleménye**

Schmidt Péter

Feladó: NYTK Emléktábla <emlektabla@nytud.hun-ren.hu>
Küldve: péntek 2024. július 26 14:51
Címzett: Schmidt Péter
Másolatot kap: 'NYTK Emléktábla'
Tárgy: Re: László Mária emléktábla - szakvélemény kérése (2.)

Tisztelt Kérdezőnk!

Kardos Tamás kollégánk az év elején nyugdíjba vonult, így levelére a Kutatóközpont nyelvi közönségszolgálatának nevében válaszolunk.

A kiegészítés megfelelő, csupán egy apró módosítás szükséges az évszámot illetően. Célszerű új sorba tördelni az évszámot, de helyhiány esetén, vagy ha úgy kívánja meg az emléktábla külalakja, akkor vessző is kerülhet elé.

Tehát az alábbi megoldások lehetségesek:

*Állíttatta: a Romano Instituto Cigányságkutató Intézet és Budapest Főváros Önkormányzata
2024*

Állíttatta: a Romano Instituto Cigányságkutató Intézet és Budapest Főváros Önkormányzata, 2024

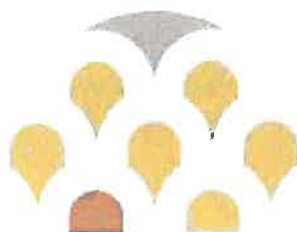
Üdvözlettel

Kocsis Ágnes
tudományos segédmunkatárs
HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont
nyelvi tanácsadó szolgálat

Quoting Schmidt Péter <schmidt.peter@btm.hu>:

> Tisztelt Professor Úr!
>
>
>
> Bedi Katalintól, a Főpolgármesteri Hivatal képzőművészeti szakreferensétől
> kaptam meg az elérhetőségét, illetőleg a mellékelt előzmény-levelezést,
> melyet Önnel folytatott a tervezett László Mária emléktábla
> megszövegezésével kapcsolatban.
>
>
>
> Az általa tavaly októberben elküldött szövegváltozat annyiban változna, hogy
> az emléktáblán a kezdeményező és a költségvállaló neve is szerepelne. A
> korábban véglegesített szöveg legvégén a piros betűszínnel jelzett
> kiegészítés kapna még helyet:
>
>
>
> LÁSZLÓ MÁRIA
>
> (1909-1989)
>
>
>
> Roma- és nőpolitikai aktivista, az egykori Szociáldemokrata Párt tagja.

>
> Az 1957-1961 között fennálló Magyarországi Cigányok Kulturális
>
> Szövetségének egyik alapítója és első főtitkára.
>
> Bátorsága és kiállása a cigányság érdekében legyen példa minden nemzedéknek!
>
>
>
> Állította: a Romano Instituto Cigányságkutató Intézet és Budapest Főváros
> Önkormányzata 2024
>
>
>
> (A kért módon, mindenütt nagykötojelek lesznek az évszámok között.)
>
>
>
> Kérem szíves visszajelzését, hogy az új szövegrész ebben a formában
> nyelvhelyesség szempontjából helytálló-e.
>
>
>
> Köszönettel és üdvözlettel:
>
>
>
>
>
> From: Bedi Katalin <Bedi.Katalin@budapest.hu>
> Sent: Tuesday, May 28, 2024 1:27 PM
> To: Schmidt Péter <schmidt.peter@btm.hu>
> Subject: FW: László M. dok.

**BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET**

Igazgatóhelyettes

1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
1453 Budapest, Pf. 33.

Telefon: 06 1 224 6755
E-mail: tti.titkarsag@abtk.hu

Iktatószám: BTK TTI/61-2/2023

Bedi Katalin

képzőművészeti szakreferens

1052 Budapest, Városház u. 9-11.

Főpolgármesteri Hivatal

Kulturális, Turisztikai, Sport és Ifjúságpolitikai Főosztály

e-mail: bedi.katalin@budapest.hu

Tárgy: Szakvélemény a László Mária újságíró és aktivista emlékére felállítandó emléktáblajavaslatlalt kapcsolatban

Tisztelt Bedi Katalin!

László Mária emléktáblájával kapcsolatos, 2023. szeptember 28-i megkeresésükre Apór Péter tudományos főmunkatárs szakvéleménye alapján az alábbi választ adjuk.

László Mária életéről – megbízható források hiányában – viszonylag kevés pontos információ áll rendelkezésre. Pályáját újságíróként kezdte, fiatal kora óta foglalkoztatta a magyarországi cigányok helyzete. Az 1930-as években sokat utazott az országban, hogy megismerje életkörülményeiket. 1937-ben letartóztatták, mert kiállt a cigányság jogaiért és ezután évekig rendőri felügyelet alatt állt.

Az 1940-es években felsőfokú tanulmányokat folytatott és részt vett egy hazai – a kormányzat támogatását is élvező – egyetemi hallgatókat tömörítő falukutató egyesület munkájában. A kistelepüléseket, falvakban élő cigányság megismerésének munkáját a második világháború után a Szociáldemokrata Párt berkein belül folytatta.

Az 1958-ban létrejött Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségének főtítkára lett, de ugyanennek az évnek a végén elbocsátották állásából. A Magyar Postánál helyezkedett el és innen is ment nyugdíjba. László Mária 1989. november 7-én hunyt el Budapesten.

A szövetség magán viselte a korszak társadalmi szervezeteinek jellegzetességeit. Egyfelől, a cigányság élet- és munkakörülményeit javító, társadalmi integrációját és kulturális autonómiáját elősegítő, a hazai roma származású értelmiség kezdeményezésére létrejött szervezet volt. Másfelől a Művelődésügyi Minisztérium ellenőrzése alatt álló, valódi jogosítványokkal alig rendelkező testületként működött, amely nem kérdőjelezhetette meg az MSZMP hivatalos politikai céljait.

László Mária kiemelkedő szerepet játszott a szövetség megalakulásában. Korábbi társadalmi és politikai kapcsolatait felhasználva 1954-től kezdve beadványokat és javaslatokat juttatott el a budapesti pártbizottsághoz és a minisztertanácshoz is ebben az ügyben, melyekben megfogalmazta a magyarországi romák képviselésének követeléseit. A Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége hivatalosan 1957. október 26-án, a Művelődési Minisztérium Nemzetiségi Osztályának kezdeményezésére és felügyelete alatt jött létre.

László Mária és a minisztérium képviselői között kezdetektől fogva jelentős nézetkülönbségek voltak. László számára kiemelt fontossággal bírt, hogy a szövetség a roma lakosság érdekképviselését is ellássa, kiálljon jogaikért és megfogalmazza igényeiket a

kormányzat irányába is. A minisztérium ezzel szemben elvárta, hogy a szövetség elsősorban lojális, a párt és a kormány politikáját közvetítő szervezetként működjön. A nézeteltérések következtében László Mária személyét és munkáját folyamatos támadások érték, melyek eredményeként távoznia kellett a szövetség főttkári pozíciójából. A szövetség ezután 1961 júniusáig tovább működött, amikor is párthatározat nyomán mondták ki megszüntetését.

Összefoglalva:

László Mária minden kétséget kizáróan a magyarországi roma érdekképviselési mozgalom kiemelkedő személyisége. A javasolt helyszín szakmai szempontból elfogadható: a második világháborút követően a Dohány utca 76. szám alatt működött a Szociáldemokrata Párt VII. kerületi szervezetének székháza.

A táblaterv szövege helyenként pontatlan, kisebb változtatások megfontolásra érdemesek. Az általános gyakorlatnak megfelelően javasoljuk a név után László Mária születési és halálozási évének feltüntetését.

László Mária csupán néhány évig volt a SZDP aktivistája (1945–1948 között), érdekvédelmi és mozgalmi tevékenysége ennél lényegesen hosszabb időtartamot ölel fel. Javasolt szövegváltozat ezért: „Roma- és nőpolitikai aktivista, az egykori Szociáldemokrata Párt tagja”.

Mivel az 1957. október 26-án alapított Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségében László Mária főttkári tevékenysége csak az 1958-as évre adatolható (az év végén elbocsátották állásából), a következő szövegvariánst javasoljuk: „A Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségének egyik alapítója és első főttkára”.

A Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségét a Magyar Szocialista Munkáspárt (a kommunista párt kissé elnagyolt és pontatlan meghatározás) ténylegesen nem betiltotta, hanem megszüntette. A szövetség nem civil társadalmi szervezet volt, hanem minisztériumi-kormányzati szerv, amelyet a korabeli kormányzat saját hatáskörében felszámolt. Mivel László Mária élete szempontjából a szövetség felszámolásáról szóló információ nem tűnik kiemelkedő jelentőségűnek, javasoljuk „A kommunista párt betiltotta a szövetséget” szöveg elhagyását, esetleg cseréjét a következőre: „A szövetséget 1961-ben megszüntették” vagy „A szövetséget 1961-ben MSZMP határozat nyomán megszüntették”.

A tábla általunk javasolt teljes szövege:

LÁSZLÓ MÁRIA (1909–1989)

**Roma- és nőpolitikai aktivista, az egykori Szociáldemokrata Párt tagja.
Az 1957–1961 között fennálló Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségének egyik
alapítója és első főttkára.**

Bátorsága és kiállása a cigányság érdekében legyen példa minden nemzedéknek!

Budapest, 2023. október 19.

Tisztelettel:

Dr. Habil. Fejérdy András
Történettudományi Intézet
Igazgatóhelyettes

3. számú melléklet

**Az emléktáblán címzettként szereplő személyek, szervezetek
szakmai munkásságának rövid leírása**

A Magyarországi Cigányok Kulturalis Szövetségének első időszaka: 1957–1958

László Mária

A Magyarországi Cigányok Kulturalis Szövetsége 1957-ben jött létre, köszönhetően László Máriának, akinek korszakalkotó munkássága sajnos a „téma” tránt érdeklődők számára is sokszor ismeretlen. Az alábbi írás a Magyarországi Cigányok Kulturalis Szövetségének (továbbiakban: MCKSZ) első egy évét foglalja össze, közben felhívva a figyelmet a felejtésre ítélt László Máriára és ténykedésére.

Ahhoz, hogy az olvasó elhelyezkedhessék a múlt rendszer ezen időszakában, megértse az akkor uralkodó – politikai – szellemiséget, három évet visszaugrok '57-hez képest és röviden össze-foglalok egy olyan intézkedést, melyről igencsak kevés szó esik, holott közvetlen a MCKSZ létrehozását megelőző pár évben volt érvényben és nagyban hozzájárult a magyarországi romák diszkriminációjához.

1954 – A fekete személyi igazolvány rendszere

„A Magyar Népköztársaság polgárai a törvény előtt egyenlők és egyenlő jogokat élveznek. A polgárok bármilyen hátrányos megkülönböztetését nemek, felekezeteik, vagy nemzetiségek szerinti a törvény szigorúan bünteti. A Magyar Népköztársaság területén élő minden nemzetiség számára biztosítja az anyanyelvén való oktatásnak és nemzeti kultúrája ápolásának lehetőségeit.”¹

1954-ben a Minisztertanács a Belügyminisztérium határozata nyomán bevezette a személyi igazolvány rendszerét, ez a rendelkezés minden Magyarországon élő állampolgárra vonatkozott – volna. A rendelet nem fogalmazott meg semmiféle olyan kitélt, mely hátrányosan érintené bármely kisebbséget, egészen 1955-ig, amikor egy pótcikelyt tűztek az új nyilvántartási szabályhoz: meghatározták az úgynevezett „kóborcigányok” csoportját a cigányságon belül. Ebben az „alkategóriába” azokat sorolták, akik nem rendelkeztek állandó lakhellyel és munkaviszonnyal. A határozat megfogalmazta, hogy a „kóborcigányok” valószínűsíthetően bűncselekményekből tartják fenn magukat, ezért pedig meg kell őket különböztetni az újonnan bevezetett személyi nyilvántartásban: személyi igazolványok. Az 1950-es években a magyarországi romák legnagyobb része letelepedett életmódot folytatott, a vándorló csoportok tagjainak száma elenyésző volt, tehát tisztán kifűnik, hogy a fekete igazolványok műgöni indíték egy egyszerű, a romák összírásadalma ellen hozott szabályozás. A fekete személyi igazolványok egy évi érvényességgel bírtak, azaz a tulajdonosai-
nak évente meg kellett jelenni a felelős szerveknél, hogy megújítsák irataikat. Akik elmulasztották regisztrációjukat, szintén csak ideiglenes igazolványra lettek jogosultak. A mulasztások bátrterben sokszor a helyi hatóságok által el nem végzett lakóhely-legalizálások álltak: nem engedélyezték a regisztrálni kívánók lakóhelyét hivatalos lakcímmé nyilvánítani.² Tehát a fekete igazolványok

1 1949. évi XX. törvény a Magyar Népköztársaság alkotmányáról, 49. §. Idézi: Pucsi 2004

bevezetése nem csupán a „kóborló cigányok” kartotékba vételéhez kellett – mivel a kiosztott okmányok száma jóval meghaladta azok lélekszámát –, hanem mintegy megkülönböztetve, felügyelet és ellenőrzés alá vonta a magyarországi romákat. A fekete azonosító okrai stigmatizáló voltára többen felhívták a BM (értsd: Belügyminisztérium) és a Minisztertanács figyelmét, többek között László Mária, melynek köszönhetően 1962-ben a BM nyilatkozatot tett közre, miszerint az ideiglenes fekete személyazonosító igazolványok cseréje megtörtént.³

1957 – Megalakult a Magyarországi Cigányok Kulturalis Szövetsége

Az MCKSZ kapcsán László Mária neve nem sikkadhat el, hiszen nem politikai kezdeményezés nyomán, hanem értelmiségi romák szerveződésének az eredménye, hogy az első roma érdekképviseleti szervezet megalakulhatott.⁴ Ki is László Mária?

1909. november 17-én született a Tápió-vidéki Nagykútnán. Sokgyermekes családban nőtt fel, nevelítése során fontos szerepet kaphatott a roma identitás: a családi legenda szerint édesanyja, Czinka Rozália a híres prímás, zeneszerző Czinka Panna leszármazottja volt. Mária újságíróval – is – foglakozott: járt az országot és külföldön, vizsgálta a romák helyzetét. A Hortny-korszakban a roma érdekképviseleti munkássága miatt kommunizmus-gyanúsítást belye-

² Pucsi 2004: 249.

³ Sághy 2008: 274

⁴ Szentay 2003: 138.

gezték, majd a szocialista rendszerben 1958-ban a MCKSZ elterüli azért távolították el, mert az ellene felhozott koholmány szerint „jobboldali-fasiszta” szervezetben ténykedett. 1939-ben, utolsó kísérletként, roma vonatkozású kutatásokban próbált részt venni. Sajnos sikertelenül; ekkor a posztánál helyezkedett el, ahol nyugdíjazásáig dolgozott. László Mária élete tele volt nehézségekkel és folyamatos akadályokkal, akadályoztatásokkal, melynek végén megölte magát. Semmi sem volt meg, letemes kutatási irányágának, dokumentumának nagy részét. 1989. november 7-én hunyt el Budapesten.⁵

Azint azt fenebb írtam, 1957 tavaszán roma értelmiségiek László Mária vezetésével elérték, hogy a Művelődésiügyi Minisztérium és a Minisztertanács Titkársága egy cigány szervezet megvalósításáról kezdjen tanácskozni: a Művelődésiügyi Minisztérium el is készítette egy előterjesztést: „Javaslat a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége létrehozására”. Az előterjesztést még ’57 őszén el is fogadták a Művelődési Minisztérium miniszterhelyettesi értekezletén. A javaslat a szövetséget egyszerre határozta meg *általános intézményként* és a cigányok *idegmozgalmi szervezeteként*, továbbá annak nyomán, hogy tagja a Hazafias Népfőrajt, a *titkarsági szervezet fogalmát is kimeríti. A szövetség feladatait ekképp határozták meg: „Az illetékes általani szervezetek közösen programot dolgoz ki a cigányok munkája állítására, egészségügyi, iskolázási és kulturális valamint lelkiismereti feladatainak megoldására. (...) Célja: hogy a cigányok életörülményeit megjavítsa, műveltségi színvonalát emelje, hogy éljen népi demokratikus államrendhűnek hasznos tagjává nevelje.”*⁶ A később megalkotott alszabályzatok egyik mondata kiválóan mutatja, hogy minden, amit a lefektetett előírások rögzítenek, azok ilyen-olyan „speciális” tényezők miatt módosíthatók – lévén, hogy ismeretlenek bizonyos területre sodródtak a jókardó politikuskok és maguknak már előre be kellett biztosítani olyan veszélyekkel szemben, melyek nem léteztek: „Figyelemmel arra, hogy ez a Szövetség olyan szervezet, amelyhez hasonló a cigányok eddigi életörülményeinek megváltoztatására még nem alakult, ennek folytán munkássága a gyakorlati követelményeknek megfelelően módosulhat...”⁷ László Máriaék tisztában voltak azzal, hogy „meddig szabad elmenni”. Részletül nyilvánvaló volt a szándék, hogy kultúrmentés-ápolás, edukáció és egyenlőségteremtést szerezzenek végezni a romák körében, ám ezt nyíltan folytatni lehetetlennek bizonyult, mivel a – politikai – korszellem egyértelműen és egyhangúlag elutasította annak feltételezését például, hogy a cigányok önálló nemzetségeként értelmezhetők volna. Kádár János egy releváns Politikai Bizottsági ülésen így vélekedett a témáról: „Egyértelmű, hogy a cigányok nem tekinthetők nemzetségeknek. [...] Az élet viszi a dolgát a megoldás irányába. [...] szólni kell azzal, hogy a cigányokkal kapcsolatos szemlélet nem változatható meg gyorsan.”⁸

Később László Mária, miután a MCKSZ kritikára kapott megfigyeléseket olyan események-re, ülésekre, melyek az ország nemzetségi ügyével foglalkoztak, hasonlóan a német, szlovák, román és délszláv kisebbségi szövetségek vezetőihez. Mária kulturális vonalon szeretett volna közlenni a romákat érintő kérdések megválaszolására fel: láthatóvá szerte volna tenni a többségi társadalom számára a roma kultúrát, és felhívni annak értékeire a figyelmet. Hídt szeretett volna építeni a kisebbség és a többség között, valamint rávilágítani arra, hogy a figyelmen kívül hagyott vagy „nem létezőnek” bélyegzett roma kultúra milyen nagy mértékben képezi részét a magyar kultúrának, ezekben látna az előidézők fejlesztésének lehetőségeit.

„Ez-az művészi vonatkozás, így színdarabok és az azokról írók, akik művészetgizemnek kel, később a saját színpadi munkáit ellátják írói művekkel. [...] Szerelmek a cigány tehetségeket bemutatni, és zenéket költőcsé tenni, mely eddig – minden cigányellenérzés nem volt – megjelen minden esetben hannis képet nyújtott.” (László Mária 1957. november 5-én kelt levele)⁹

Kádár János, 1937
Forrás: Fotopanel

Mária külön figyelmet szentelt a cigányzenészek helyzetének, értéktárgyileget szeretett volna létrehozni számukra és valamiféle közvetítő-iroda beállításával visszafordítani a muzsikások piacra való elbeteleltetését. A cigány nyelvet kuan és újítani szeretete volna: „Mindem asztézel harcolunk az előidézők teljes felszámolásáért. Célunk, hogy végre megismerjük az eredeti cigány irodalmat, zenét, prízadban egyaránt. Eredet és helyes nyelvi nyelvet, szótárunkat, ha nem is árnyaljuk ezt annyira, de a tudományos intézmények számára elkészítjük.” (Részlet a Szövetség 1957 végén rögzített munkatervéből)¹⁰

A MCKSZ roma kisipari szövetségeket létrehozását szeretne volna elősegíteni. Az 1950-es években már több példa is akadt hasonló szövetségekre, működésre: önálló cigány vaspipari szövetséget, László Mária szeretett volna ezeket a „csoporosításokat” a többi hagyományos roma mesterségre (vagyis, kosárfonás, járműjavítás stb.) is kiterjeszteni, ezáltal raktva életben azokat.¹¹

A szövetség másik fontos feladata az értékvédelem volt. László Mária már 1957-ben levelet írt a Népközműs Magyarországi Üldözöttek Országos Értékvédelmi Szervezetének, melyben kérte, nyelje, majd el is indította a bolkarszt roma áldozatainak kártérítési igényét. Sajnos ez a kártérítési szolgálat nem alakult a romák számára kedvezően, mivel a szoros határidő – melyet László Mária próbált késleltetni –, és a szükséges felvilágosítás és segítségnyújtás hiányában sokan azt sem tudták, hogy egyáltalán jogosultak bármiféle kártérítésre. Ugyanakkor ez az eset is kiválóan értékelte Mária bátorságát és kiállását a romák ügye mellett. Ugyancsak értékvédelem címszó alatt töltött le maguktól a fejből szavakat és nyomok rá a kulturális szövetségre azokat a letemes paraszti kérekeket, segítségkéréseket, melyek például munkahelyi felvételei elutasításokból származtak. Több panasz érkezett rendőri és hivatali tiltakozásokkal kapcsolatban is a MCKSZ részére.¹²

1958-ra egyértelművé vált, hogy a László Mária fíle kulturális szövetség teljesen ellentétes a pártállam felfogásával és nevelével. A roma kultúra erősítése, a romani nyelv védelme, a roma szövetségeket, létrehozása és romák értékvédelme mind a szocialista roma kényszerasszimilációs törekvések gátló képezi. László Mária önként távozott a szövetség éléről, mely egy szándékos, koholmányokra épült kampány indult ellene, melynek egyetlen kimenetelével tisztában volt. Így határozta meg alkalmazatlanságának okait: „Munkáidban valami fíle hannis – cigánybűnösöktől

⁵ Slágy 2008: 278-280.

⁶ Balazs Pál (szerk.) (1986): Dokumentumok a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetség 1957-1961. életről. Budapest: Népköztársasági Kiadó. Művelődési Osztály. Ideál: Hujnász 2013: 59.

⁷ Slágy 2008: 281.

⁸ ANL O. XXVII. M. 8-4. d. Ideál: Hujnász 2013: 12-13.

⁹ Slágy 2008: 282.

¹⁰ Slágy 2008: 282-283.

¹¹ Kertész Miklós: A szövetségekben ismertetett cigányok. Jelenlét a Cigányközösség és az OKISZ részre. 1958. augusztus 13. MOL. XXVIII-M-8. I. d. 3. l. Ideál: Slágy 2008: 283-284.

¹² Slágy 2008: 286.

KALEIDOSZKÓP

SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY

A nemes vadember

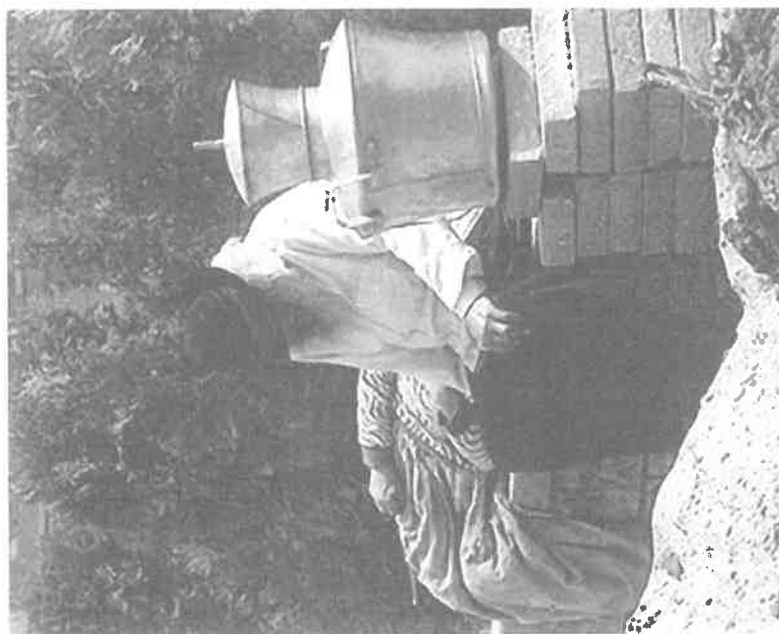
eitelve – olyan tendenciák mutatkoztak, hogy a cigányságot nemzetségek ismeresse el, és ebből a hibás koncepcióból kiláncolva, a cigány nyelv mesterseges felélesztését, kiterjesztését, cigány iskolák, kollégiumok, állami gazdaságok, tsz-ek stb. létesítését kívánja megvalósítani, ezáltal konvergálni igyekezett a cigányok különállását és akadályozta társadalmi asszimilációjukat. Másik kezdeti hiba volt, hogy a problémát önmagába koncentrált és mindegy a cigánykérdés egyvellen és kizárólagos gazdájának tekintette önmagát.¹³

László Mária ellehetetlenítésével nem ért véget a MCKSZ története, azaz 1961-ben igen, mivel ekkor végleg felszámolták: Országos Társadalmi Bizottsággá alakult, melynek illetékesei a szabályzat szerint továbbra is a romákat érintő feladatokban jártak el. Húsz évvel később a szövegség a magyarországi cigányok emancipációjának motorja lett, de az már egy másik történet.

Irodalom

HAJNÁCSKY Tamás 2015 A pártállam cigánypolitikája. A szektoriális cigánypolitikától a kényszerasszimilációs cigánypolitika kritikájáig. Magyar valóság. Esély, 5. sz.
PURCSI Bana Gyula 2004 „A cigánykérdés „gyökeres és végleges megoldása”. Tanulmányok a XX. századi „cigánykérdés” történetéből. Debrecen, Csokonai Kiadó

SÁGHY Erna 2008 Cigánypolitika Magyarországon az 1950–1960-as évek fordulóján. Műünk, 1. 273–308.
SZESZTAY Ádám 2003 Nemzetiségi kérdés a Kárpát-medencében 1956–1962. Az évenhatos forradalom halála a kelet-közép-európai kisebbségpolitikán. Budapest: MTA Kisebbségkutató Intézet – Gondolat Kiadó Kör

Segesvár
Forrás: A szerző felvétele

A 18. század végi és 19. század eleji Európa a felvilágosodás, a tudomány, a liberalizmus és a romantika Európája. Mindezek változást hoznak a cigányság megítélésében is. A hajjsza, a nyílt embervadászat kora lassan véget ér, mostantól „a társadalmi ellenőrzés kevésbé halálos formái” nyernek majd teret.

forrás: <https://www.romainstitutum.com/hu/hu/>

Cigányságkutató Intézet – Romano Instituto Alapítvány

Küldetésünk:

A ROMANO INSTITUTO civil kezdeményezés, alapítónk Bakonyi Ágnes közgazdász. Az alapítvány azzal kíván hozzájárulni a magyarországi cigányság integrációjához – a tolerancia, a kölcsönös megismerés megerősítéséhez –, hogy a roma kultúrát, történelmet, szokásokat, hagyományokat, társadalmi helyzetet szakmai hozzáértéssel feltárja, az így megszerzett tudást a legszélesebb nyilvánosság elé tárja.

A ROMANO INSTITUTO romákról szóló tudományos kutatásokat végez néprajzi, történelmi, művészeti, könyvészeti, irodalmi, kultúrantropológiai, filmográfiai és egyéb területeken, nemzetközi tudományos kapcsolatokat ápol, elősegíti a cigányság kulturális intézményeinek megszületését, elősegíti a cigány múzeum és kutatóközpont létrejöttét.

Kuratóriuma: dr. Bogdán Péter – kutató, oktatás- és pedagógiai szakértő

dr. Müllner András-tanszékvezető, egyetemi tanár

Kalla Eva – újságíró

Daróczi Ágnes – kultúra szervező

Cigányságkutató Intézet – Romano Instituto Alapítvány

1037 Budapest, Farkastorki út 29

bejegyeztve: 16.PK.60.406/2010/17

igazgató: Daróczi Ágnes

mobil: 0630-2127521

Zandesi

Cigányságkutató Intézet
Romano Instituto
1037 Budapest, Farkastorki út 29.
Adószám: 18209194-1-41

Ügyiratszám: BTM/4439-5/2024
Ügyintéző: Szerdahelyi Márk

KÉPZŐMŰVÉSZETI SZAKÉRTŐI ÁLLÁSFOGLALÁS

A helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervezetek feladat- és hatásköreiről szóló 1991. évi XX. törvény 109. s (1) és (2) bekezdéseinek alapján.

1.) TÁRGY

A Fővárosi Roma Nemzetiségi Önkormányzat kezdeményezésére, Budapest Főváros teljes költségviselésével a Dohány u. 76. sz. ház homlokzatán felállítandó László Mária roma- és nőpolitikai aktivista tervezett emléktáblájával kapcsolatos szakértői zsűri

2.) SZAKÉRTŐI KONZULTÁCIÓ IDEJE, HELYE

2024.10.07., 10 óra, 1037 Budapest, Solymárvölgyi út 132.

3.) RÉSZTVEVŐK

A Cigányságkutató Intézet – Romano Instituto részéről:

Daróczy Ágnes - igazgató

Dr. Bársony János – kisebbségkutató

Kalmár János - szobrászművész

A Főpolgármesteri Hivatal részéről:

Bedi Katalin - képzőművészeti szakreferens

A BTM, illetve a BTM Budapest Galéria részéről:

Dr. Keller-Gera Adrienn – jogász, BTM

Dr. Szerdahelyi Márk - művészettörténész, osztályvezető

Matzon Gertrud – mérnök

Léránt Zsuzsanna – kulturális asszisztens

4.) KÖRÜLMÉNYEK ISMERTETÉSE

A Fővárosi Roma Nemzetiségi Önkormányzat 2023. őszén fordult a Fővárosi Önkormányzathoz László Mária roma- és nőpolitikai aktivistának való emléktáblaállítás ügyében, annak pénzügyi támogatását kérve. A Budapest Galéria 2024. tavaszán értesült a projektről, a pénzügyi keretéről, valamint a közreműködő Cigányságkutató Intézet – Romano Instituto addigi lépéseiről. 2024. június 27-én helyszíni szemlét tartottak a Galéria munkatársai a Romano Instituto és a Fővárosi Önkormányzat képviselőivel, valamint az alkotás elkészítésével (szóban) megbízott Kállai András szobrászművésszel. Itt – egyebek mellett – egyetértés született a tábla végleges helyét illetően, illetve arról is, hogy a táblaállításához szükséges műszaki tervet – a szűkös anyagiak miatt – a Romano Instituto szerzi be. Bár a tábla új elhelyezését a Kerület elfogadta, Kállai András végül visszamondta a megbízást. A Romano Instituto felkérésére Kalmár János Munkácsy-díjas szobrászművész készített új tervet. Ennek értelmében 2 mm vastag vörösréz lemezből lézeres technikával kerülne kivágásra László Mária fiatalkori igazolványképe

alapján készült „Lázadó” portré, valamint az elfogadott szöveg. A tervek szerinti új avatási dátum 2024. november 7-e, László Mária halálának 35. évfordulója.

5.) SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

A helyszínen a szobrászművész bemutatta a tábla 1:1 arányú, szénacélba vágott mintáját. A koncepció alapvetően a „hiány”, a negatív forma ábrázolásával igyekszik érzékeltetni László Mária jelentőségét, munkásságának úttörő szerepét. Másfelől viszont erősen támaszkodik a fény-árnyék játéokra is, hiszen a tábla a homlokzattól mintegy 8 cm távolságra helyezkedne el, a rajta áthatoló fény az épület homlokzatára az ábrázolás és felirat inverz alternatíváját vetíti fel. A szakértők üdvözlik a koncepciót és örömmel konstatálják a betűméret, valamint azok kiosztásának előnyös módosítását is a korábbi tervhez képest (egy betűelírásra hívták fel a figyelmet mindösszesen: „nőpilitikai”). Abban is döntés született, hogy a bemutatott szénacél, két alternatívája, úm. a vörösréz és a koracél közül az előbbi lenne a legelőnyösebb anyag a végleges mű számára. Nemcsak az anyag nemessége okán, de a rézre jellemző korrózió, a patina miatt is, amely növeli a tábla és az épület homlokzata közötti kontrasztot is.

A kapott látványterv tartalmazza a gyártáshoz és felhelyezéshez szükséges adatokat, azt Herczeg Tamás okl. építésmérnök (kamara száma: 01-4786) ellenjegyezte, így ezt elfogadva eltekintünk a műszaki dokumentációtól.

A bemutatott mintát a szakértők elfogadják és vörösrézben való kivitelezését támogatják.

Budapest, 2024. október 11.

Dr. Szerdahelyi Márk
osztályvezető

Mellékletek:

- 1. kép - a tábla elhelyezésének látványterve
- 2. kép - a tábla látványterve
- 3. kép - a tábla szénacélba vágott 1:1 mintája
- László Mária emléktábla műleírása és látványterve

Az állásfoglalást kapják:

- Országos Roma Önkormányzat 1074 Budapest, Dohány u. 76.
- Cigányságkutató Intézet – Romano Instituto 1037 Budapest Farkastorki út 29.
- Főpolgármesteri Hivatal Kulturális, Sport, Köznevelési, Egészségügyi és Szociálpolitikai Főosztály
- Budapesti Történeti Múzeum
- Budapest Galéria

VAGYONHASZNOSÍTÁSI IGAZGATÓSÁG

Ikt.sz.: MNV/01/12958/.../2024

Ügyintéző: dr. Pápa Ádám

Tel.: +36 1 237-4400/2303

Email: PapaAdam@mnv.hu

Kérjük, hogy válaszlevelükben az
iktatószámra szíveskedjenek hivatkozni.

CIGÁNYSÁGKUTATÓ INTÉZET
ROMANO INSTITUTO ALAPÍTVÁNY
DARÓCZI ÁGNES
IGAZGATÓ ASSZONY
RÉSZÉRE

Budapest
Farkastorki út 29.
1037

romanoinstitut@gmail.com

Tárgy: Tájékoztatás – tudomásul vétel a Budapest belterület 33679 hrsz-ú ingatlant érintő László Mária emléktábla állítására vonatkozóan

Tisztelt Igazgató Asszony!

A Magyar Állam, mint a **Budapest belterület 33679 helyrajzi számú ingatlan** (természetben: 1074 Budapest VII. ker. Dohány utca 76. továbbiakban: Ingatlan) **914/1085 tulajdoni hányadú tulajdonosa képviselőjében**, az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény 17.§ (1) bekezdés e) pontja alapján **eljáró Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodási Zrt.** (rövidített név: MNV Zrt., székhely: 1133 Budapest, Pozsonyi út 56., cégjegyzékszám: 01-10-045784, adószám: 14077340-2-44; képviselik: és dr. Földházi-Domak Edit igazgató és dr. Nagy Botond igazgató-helyettes) a **Budapest belterület 33679 helyrajzi számú ingatlant érintően László Mária emléktábla állításával kapcsolatban az alábbi nyilatkozatot teszi:**

A Cigányságkutató Intézet Romano Instituto Alapítvány (1037 Budapest, Farkastorki út 29., képviseli: Daróczi Ágnes igazgató, a továbbiakban: Kérelmező) által a Magyar Állam 914/1085 arányú tulajdonában, valamint az Országos Cigány Önkormányzat 171/1085 arányú tulajdonában álló Budapest belterület 33679 helyrajzi számú ingatlant érintően **tervezett, László Mária emléktábla állításához szükséges munkálatokkal kapcsolatban**

kifogást nem emel és egyben

tudomásul veszi, hogy, a Kérelmező a Kalmár János Munkácsy-díjas szobrászművész által elkészített műszaki leírás, valamint látványterv szerint eljárjon.

Az MNV Zrt. jelen nyilatkozat feltételeként határozza meg azt, hogy az engedélyezés, kivitelezés és az ahhoz kapcsolódó eljárások lefolytatásának teljes költségére vonatkozóan semmilyen követelést, vagy megtérítési igényt a Magyar Állammal, vagy az MNV Zrt.-vel szemben a Kérelmező, vagy képviselőjében eljáró személy nem támaszthat.

A Kérelmező kérelmében foglaltak alapján, az MNV Zrt. kifejezetten kiköti azt, hogy a Kérelmező a hatósági eljárásokhoz szükséges engedélyezési, hatósági, szolgáltatók előtti eljárásokat a vonatkozó jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően lefolytassa, a tevékenységek megkezdéséhez szükséges engedélyeket beszerezze.

A Kérelmező tartózkodni köteles minden olyan magatartástól, amely szükségtelen károkozással járna, továbbá köteles az általa, vagy az általa igénybe vett személy által okozott kárért kártalanítást, illetve kártérítést fizetni az MNV Zrt.-nek. Az esetlegesen okozott károkért, az MNV Zrt. a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. V. törvény

Hatodik könyvében foglalt rendelkezések szerinti, szerződésen kívüli jogviszonyra vonatkozó károkozás felelősségi szabályait alkalmazza a fentiekre.

Jelen nyilatkozat nem mentesíti a Kérelmezőt az egyéb engedélyek, hozzájárulások beszerzése alól, amennyiben azok szükségesek. Jelen nyilatkozat alapján a Kérelmező jogosult a hatóságok, szolgáltatók előtti eljárások lefolytatására.

Jelen nyilatkozat érvényességének feltétele, hogy a Kérelmező az abban foglaltak elfogadásáról a jelen nyilatkozat záradékát aláírásával látja el. Jelen nyilatkozat kiadásával egyidejűleg az MNV/01/12958/1/2024. iktatószámom kiadott nyilatkozat hatályát veszti.

Jelen nyilatkozat négy eredeti példányban készül. Az MNV Zrt. négy eredeti példányt a Kérelmező részére továbbít, amelyből kérjük kettő eredeti, záradék részen aláírt példányt Társaságunk részére postai úton megküldeni szíveskedjenek.

Szíves együttműködésüket megköszönve.

Budapest, 2024 OKT 16.

**A Magyar Állam
képviselésében eljáró MNV Zrt.
Képviseli:**

dr. Földházi-Domak Edit
igazgató

 **MAGYAR NEMZETI
VAGYONKEZELŐ ZRT.**
62.

dr. Nagy Botond
igazgató-helyettes

Záradék:

Alulírott Daróczi Ágnes nyilatkozom, hogy a tájékoztatásból az általam képviselt szervezetre vonatkozó kötelezettségeket tudomásul veszem és elfogadom, illetőleg a jövőben semmilyen, az engedélyezési, átalakítási és felújítási eljárásra vonatkozó megtérítési, vagy egyéb igényrel az általam képviselt szervezet nem él sem a Magyar Állam, sem az MNV Zrt. irányában.

Budapest, 2024.

dr. Daróczi Ágnes
igazgató
Cigányságkutató Intézet
Romano Instituto Alapítvány

Mellékletek: -Műszaki leírás

- László Mária emléktábla látványterv

László Mária emléktábla műleírása és látványterve

Látványterv (a tábla színe - vörösréz zöld oxidja - a képen jelképes, a színt anyagmintán tudjuk bemutatni)

Koncepció: A hiány, mint a megemlékezés alapvető szempontja a negatív formákkal való ábrázolást teszi indokolttá.

Anyaga: vörösréz

Mérete: 90 cm magas x 60 cm széles x 0.2 cm vastag vörösréz tábla.

Patinázás: Az időjárásnak és a vörösréz kémiai tulajdonságának megfelelően az emléktábla közepvilágos zöld patinát kap, ami elüt a homlokzat színétől, s az áttört betűk olvashatóságát segíti, természetesen az időjárás függvényében.

Ábrázolás: A portré lézerrel vágott negatív formákból ábrázolja László Mária karakterét. A szöveg is ugyanazzal a technikával, lézerrel kivágott "áttört" negatív betűkből lett összeállítva.

A név és a szöveg Dinnex stencil betűtípusból lett szerkesztve sorkizárással.

Azért, hogy a lézervágás során fellépő hő ne olvassa el a vékony áttöréseket, 2 mm vastag tábla lehetett a maximális vastagság.

Külön grafikus segítségére volt szükség, hogy át tudjuk alakítani a betűtípust, megvastagítva a betűk felépítésének egyes elemeit, kikerülve a lézer-vágásnál fellépő hőt a vékony formák védelme érdekében.

Így kaptak technológiai okokból egyes betűk és formák 2mm helyett 1.1-1.8 mm-es összekötőket. Így a betűk nagysága a névnél 32 mm, a szövegnél pedig 21 mm lett. A szöveg kiosztásához 24 mm sorközt alkalmaztam az olvashatóság érdekében. Ezt a mellékelt fotón megtekinthetik.

Installáció: A vörösréz tábla hátoldalán a négy sarkától 5-5 cm-re hegesztett négy, vörösréz távtartóval, a falfelülettől 8 cm-es távolságra lesz installálva. Ennek szerepe az, hogy az emléktábla mögé jutó fény olvashatóvá teszi a feliratot és vizuálisan érzékelhetővé teszi a portrét.

A lézer-vágáshoz és a betűmintához elkészítettem egy szénacél mintadarabot, melynek fotóját itt, e dokumentumban láthatják.

Az emléktábla a négy csappal a falba készített furatokba, időjárás és fagyálló ragasztóval lesz rögzítve.

Az emléktáblát a látványterven látható, a bejárat jobb oldalán lévő első két ablak közé javasoljuk helyezni, a 220 cm ablaktávot felezve 80-80 cm-re a két ablaktól úgy, hogy az alja az ablakok párkányainak alsó vonalával essen egybe, a járda szinttől 220 cm magasságban. A méretezés a dokumentum elején található látványterven szerepel.

Ez a magasság mind esztétikai, mind biztonsági szempontoknak megfelel.

E dokumentum a szerződés mellékletét képezi, és e műleírás és látványterv elfogadását jelenti.

Kalmár János
szobrászművész
06 30 4521219
janoskalmar@gmail.com

1037 Budapest, Farkastorki út 29. • Tel.: +36 1 240 5410 • E-mail: romanoinstitut@gmail.com
Web: www.romanoinstitut.com

NYILATKOZAT

Alulírott dr. Bársonyné Daróczi Ágnes a Cigányságkutató Intézet – Romano Instituto Alapítvány igazgatója ezennel nyilatkozom, hogy Alapítványunk kezdeményezte emléktábla avatását László Mária emlékére, aki a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetségének alapítója és első főtitkára volt, és aki leszármazott nélkül hunyt el, oldalági örököseit kitagadta. Közéleti tevékenységének fontossága miatt Alapítványunk kötelességének érzi emlékének őrzését.

Budapest, 2024. szeptember 27.

Daróczi Ágnes

igazgató

Cigányságkutató Intézet
Romano Instituto
1037 Budapest, Farkastorki út 29.
Adószám: 18209194-1-41

